

Remissyttrande

Handläggare

Pontus Nilsson
Juridiska enheten
pontus.nilsson@havochvatten.se

Datum 2026-02-09

Dnr 2026-000117

Klimat- och näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över Klimat- och näringslivsdepartementet promemoria,
Ersättning vid rådighetsinskränkningar till följd av artskyddet
KN2026/00002

Sammanfattning

Havs- och vattenmyndigheten tillstyrker i huvudsak att det införs en uttrycklig rätt till ersättning för rådighetsinskränkningar som följer av artskyddet. Förslaget om möjlighet till återkrav på grund av ändrade förhållanden och att endast Skogsstyrelsen får ansvar att träffa överenskommelser avstyrks. I relation till övriga förslag har Havs- och vattenmyndigheten inget att erinra.

Havs- och vattenmyndighetens inställning

Havs- och vattenmyndigheten yttrar sig över förslagen som lämnas i promemorian utifrån myndighetens ansvarsområde. Myndigheten tillstyrker i huvudsak att en ersättningsmöjlighet vid rådighetsinskränkningar till följd av artskydd införs men anser att konsekvenserna bör utredas ytterligare. Förslaget till bestämmelse i 31 kap. 15 a § miljöbalken avstyrks delvis vad gäller att införa en grund för återkrav av ersättning till följd av ändrade förhållanden men tillstyrks i övrigt. Förslaget att endast Skogsstyrelsen ska träffa uppgörelse med sakägare som gör anspråk på ersättning avstyrks. Övriga förslag gällande talan om ersättning, ansvarig företrädare för staten, förslaget att föra in upplysning om beslut i fastighetsregistret och förslag till övergångs- och ikraftträdandebestämmelser har myndigheten inget att erinra mot.

Generella synpunkter

I det följande lämnas kommentarer på de delar av promemorian där Havs- och vattenmyndigheten ser skäl att utveckla sina ställningstaganden. Yttrandet disponeras i stort efter avsnitten i promemorian.

Avsnitt 4

Havs- och vattenmyndigheten anser att det är positivt att förslagen innebär tydliggörande av ersättningsmöjligheterna vid rådighetsinskränkningar och därmed ökar förutsebarheten för både tillämpande myndigheter och enskilda. Havs- och vattenmyndigheten delar bedömningarna som görs, att tydlighet kring rätt till ersättning kan bidra till att minska intressekonflikter mellan

pågående markanvändning och bevarandet av biologisk mångfald samt ökad säkerhet i tillämpningen, vilket borgar för likabehandling.

Havs- och vattenmyndigheten konstaterar emellertid, att framställningen i promemorian i hög grad fokuserar på ersättning till följd av rådhetsinskränkningar i skogliga miljöer. Mot bakgrund av att regleringen som föreslås är generell och även kan omfatta rådhetsinskränkningar i havs- och vattenmiljöer, där vattenområden hör till fastigheter (enskilt vatten), uppfattar myndigheten att framställningen med fördel kunde omfatta även dessa. I sammanhanget är en fråga hur ersättningsrätten relaterar till pågående omprövningar av vattenkraften relevant att belysa. Vattenkraftverk som till exempel omprövas för moderna miljövillkor kan påverka fridlysta arter eller dessas fortplantningsområden eller viloplatser på ett sätt som skulle kunna kräva att en artskyddsdispens meddelas inom ramen för omprövningen. Även utvidgning av pågående verksamheter i övrigt kan kräva dispenser enligt artskyddsförordningen och därmed borde ersättning för nekade eller begränsande artskyddsdispenser kunna aktualiseras.

I konsekvensutredningen berörs ytterst översiktligt andra situationer än skogsbruk: *Frågan om rätt till ersättning kan även aktualiseras i andra fall av pågående markanvändning än skogsbruk. Exempel kan vara jordbruk, fiske eller andra pågående verksamheter. Bedömningen är dock att sådana fall bör vara mycket sällsynta, och därför bör denna typ av ärenden inte leda till några nämnvärda konsekvenser för staten.* Havs- och vattenmyndigheten anser att det i denna del finns skäl att fördjupa utredningen. Av den redovisning som görs i promemorian är det inte möjligt att överblicka de rättsliga effekterna av förslagen utanför skogliga miljöer. Inte heller övriga konsekvenser, såsom storleken på ersättningar som kan väntas utgå eller övriga konsekvenser för staten.

Avsnitt 4.3 Återbetalning av ersättning och avsnitt 4.4 Överväganden om områdesskydd eller naturvårdsavtal

I promemorian föreslås en ny bestämmelse i 31 kap. 15 a § miljöbalken. Havs- och vattenmyndigheten delar bedömningen att det ska finnas en möjlighet att återkräva ersättning som betalats ut under vissa förutsättningar. I likhet med övervägandena i promemorian anser myndigheten, att det bör finnas utrymme för en skälighetsavvägning vid beslut om återkrav eftersom dessa ger betydande konsekvenser för den enskilde fastighetsägaren.

Återkrav som grundas på att fastighetsägaren har vidtagit åtgärder i strid med tidigare beslut förefaller helt rimliga och borde även innebära att åtgärden vidtagits trots att det krävs en artskyddsdispens. Återkrav av ersättning till följd av att förhållandena ändrats på fastigheten är däremot svårare att bedöma. Bedömningen om förändring verkligen ägt rum förefaller i många fall svår rent praktiskt eftersom arter kan flytta på sig och inte vid varje given tidpunkt återfinns på en viss fastighet. Även fortplantningsområden eller viloplatser kan, beroende på art och andra förutsättningar, förefalla övergivna under tid men ändå ha de ekologiska förutsättningar som krävs för att vid senare tillfällen åter tas i bruk. Havs- och vattenmyndigheten bedömer därför att beslut om att grunda återkrav på ändrade naturförhållanden kan vara osäkra och det skulle fordras omfattande undersökningar av fastigheten, troligtvis även under längre tid för att säkerställa att det verkligen föreligger en förändring av förhållandena. Den enskildes möjlighet att i praktiken invända mot ett sådant beslut och förutsättningar att föra bevisning om att förhållandena inte ändrats talar enligt Havs- och vattenmyndighetens mening även för att den föreslagna grunden för återkrav inte bör införas.

I den föreslagna bestämmelsen 31 kap. 15 a § miljöbalken framgår i tredje stycket en begränsning i tid för återkrav om dispens medges vid ett senare tillfälle, eller förhållandena ändras. Havs- och vattenmyndigheten uppfattar detta motsatsvis som, att det därmed är möjligt, att söka dispens och utföra åtgärder efter att 10 år gått från ersättningen betalats ut, utan att återbetalning blir aktuell. 10 år är en relativt kort tid vad gäller skydd av naturen och inte jämförbar med inrättande av områdesskydd. I sammanhanget kan en jämförelse med den nyligen beslutade naturrestaureringsförordningen¹ göras, enligt vilken både livsmiljötyper och arters livsmiljöer behöver bli föremål för restaureringsåtgärder. Förordningen innebär bland annat tidsatta mål för medlemsstaterna att vidta restaureringsåtgärder fram till år 2050 då alla restaureringsåtgärder som krävs ska vara på plats och sedan fortgå. I sammanhanget bedömer Havs- och vattenmyndigheten att långsiktighet i olika åtgärder, inklusive utformningen av nya ersättningsbestämmelser, är viktigt för att inte öka ett senare restaureringsbehov. Mot bakgrund av detta anser myndigheten att längre tidsgräns för återkrav bör övervägas och att systemet för ersättning vid rådighetsinskränkningar bör utformas så det ger maximalt skydd över tid. En kombination av ersättning och inrättande av formellt områdesskydd eller naturvårdsavtal är enligt myndighetens uppfattning något som regelmässigt bör övervägas. För det fall långsiktigt skydd inte kan säkerställas, bör ersättningen utgå på årsbasis för att det allmännas nytta av ersättningen inte ska riskera att falla bort.

Avsnitt 4.4 Överenskommelser i godo om ersättning

Förslaget innebär att Skogsstyrelsen ska ges i uppgift att försöka komma överens med fastighetsägare och andra sakägare som gör anspråk på ersättning till följd av nekad eller begränsande artskyddsdispens. Som myndigheten uppfattar förslaget är det enbart Skogsstyrelsen som ska ha detta ansvar enligt förslaget om ändring i 34 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken.

Havs- och vattenmyndigheten delar uppfattningen att det bör finnas en mekanism i förvaltningen att träffa frivilliga överenskommelser men ifrågasätter att enbart Skogsstyrelsen ges uppgiften. Mot bakgrund av Havs- och vattenmyndighetens resonemang ovan om att även andra verksamheter, än skogsbruk, skulle kunna göra anspråk på ersättning, anser myndigheten att ansvaret att söka träffa överenskommelser bör delas med förslagsvis länsstyrelsen för de situationer andra slags verksamheter än skogsbruk berörs. Havs- och vattenmyndigheten avstyrker mot bakgrund av ovanstående förslaget i sin nuvarande utformning.

Detaljerade synpunkter

Föreslagen lydelse i 31 kap 15 a § miljöbalken tredje stycket

Talan om återbetalning enligt andra stycket ska väckas vid samma domstol inom ett år från det att beslutet som anspråket grundas på har fått laga kraft och senast tio år efter det att ersättningen betalades ut. Rätten att föra talan går annars förlorad.

I tredje stycket hänvisas till "beslutet som anspråket grundas på". Tredje stycket hänvisar tillbaka till andra stycket där det nämns två olika beslut; dels beslut enligt första stycket och dels

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1991 av den 24 juni 2024 om restaurering av natur och om ändring av förordning (EU) 2022/869

tillsynsmyndighetens beslut. Tredje stycket skulle kunna förtydligas så det framgår tydligare av författningstexten vilket beslut som avses.

Beslut om detta yttrande har fattats av generaldirektör Anna Ledin efter föredragning av avdelningschef Eva-Britt Eklöf Petrusson. I den slutliga handläggningen av ärendet har även enhetschef Karin Wall och verksjurist Pontus Nilsson medverkat.

Anna Ledin

Eva-Britt Eklöf Petrusson